

**QISHLOQ BOLALARINING INTERNETDAN SAMARALI
FOYDALANISH IMKONIYATLARINI OSHIRISH**

Artiqova Oxistaxon Mirodilovna

Izboskan tumani 46- sonli maktab

informatika fani o'qituvchi

Annotatsiya.Maqola qishloq hududlardagi bolalarning internetga kira olishi va undan samarali foydalanishini cheklovchi strukturaviy va ijtimoiy omillarni tahlil qiladi. Ishda infratuzilma, qurilmalar, raqamli savodxonlik, ta'lim kontenti va xavfsizlik masalalari ko'rib chiqiladi; davlat siyosati, maktab va jamoa darajasidagi aralashuvlar (mobil raqamli laboratoriyalar, jamoat markazlari, o'qituvchilarni qayta tayyorlash, mahalliyashtirilgan ta'lim resurslari) taklif qilinadi. Tadqiqot uchun aralash metodologiya — so'rovnomalar, fokus-guruhlar va pilot-interventsiya sinovi tavsiya etiladi. Ish so'ngida amaliy tavsiyalar va monitoring-indikatorlar beriladi.

Kalit so'zlar:qishloq bolalari, raqamli tengsizlik, internetga kirish imkoniyati, raqamli savodxonlik, ta'lim texnologiyalari (EdTech), masofaviy ta'lim, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT), ta'limda internet resurslari, onlayn xavfsizlik, inklyuziv ta'lim, qishloq maktablari, axborot jamiyati.

KIRISH

Hozirgi globallashuv va raqamlashtirish sharoitida internet ta'lim, axborot almashinuvi va ijtimoiy rivojlanishning ajralmas qismiga aylandi. Zamonaviy jamiyatda internet nafaqat axborot manbai, balki bilim olish, ijodiy va tanqidiy fikrlashni rivojlantirish, shuningdek, shaxsning raqamli kompetensiyalarini shakllantirishda muhim vosita sifatida e'tirof etilmoqda. Ayniqsa, maktab yoshidagi bolalar uchun internetdan samarali foydalanish ularning intellektual rivoji, o'quv faoliyati va kelajakdagi kasbiy tayyorgarligida muhim ahamiyat kasb etadi.

Shu bilan birga, raqamli texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlari

hududlar bo'yicha bir xil emas. Qishloq hududlarida yashovchi bolalar shahar bolalariga nisbatan internetga kirish, texnik vositalardan foydalanish hamda raqamli ta'lim resurslaridan unumli foydalanishda qator qiyinchiliklarga duch kelmoqdalar. Internet infratuzilmasining yetarli darajada rivojlanmaganligi, past tezlikdagi aloqa tarmoqlari, texnik qurilmalar bilan ta'minlanish darajasining pastligi va raqamli savodxonlikning yetarli emasligi bu muammoning asosiy sabablaridan hisoblanadi. Natijada ta'lim jarayonida tenglik tamoyili buzilib, qishloq bolalarining bilim olish imkoniyatlari cheklanib qolmoqda. So'nggi yillarda ta'lim tizimida raqamli texnologiyalarni joriy etish bo'yicha muhim islohotlar amalga oshirilmoqda. Masofaviy ta'lim, elektron darsliklar, onlayn platformalar va raqamli ta'lim resurslarining keng joriy etilishi ta'lim jarayonining yangi shakllarini yuzaga keltirdi. Biroq ushbu imkoniyatlardan to'laqonli foydalanish uchun qishloq hududlarida zarur texnik va pedagogik sharoitlarni yaratish dolzarb vazifa bo'lib qolmoqda. Ayniqsa, qishloq maktablarida internetdan ta'limiy maqsadlarda samarali foydalanish mexanizmlarini ishlab chiqish ilmiy va amaliy jihatdan muhim ahamiyat kasb etadi.

Mazkur ilmiy maqolada qishloq bolalarining internetdan samarali foydalanish imkoniyatlarini oshirish masalasi kompleks yondashuv asosida tahlil qilinadi. Tadqiqotda qishloq hududlarida internetdan foydalanishga ta'sir etuvchi omillar aniqlanadi, mavjud muammolar tahlil qilinadi hamda ularni bartaraf etishga qaratilgan pedagogik, texnologik va tashkiliy takliflar ilgari suriladi. Ushbu ish natijalari qishloq maktablarida raqamli ta'limni rivojlantirish, ta'lim sifati va teng imkoniyatlarni ta'minlashga xizmat qilishi bilan ahamiyatlidir.

ASOSIY QISM

1. Qishloq hududlarida internetdan foydalanish holatining tahlili

Zamonaviy axborot jamiyatida internet ta'lim jarayonining muhim tarkibiy qismiga aylangan bo'lsa-da, qishloq hududlarida yashovchi bolalarning undan foydalanish imkoniyatlari cheklanganligicha qolmoqda. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, qishloq joylarda internet tarmog'ining sifati va barqarorligi past bo'lib, bu holat o'quvchilarning onlayn ta'lim resurslaridan muntazam foydalanishiga

to'sqinlik qiladi. Past tezlikdagi internet, texnik nosozliklar hamda elektr energiyasi bilan bog'liq uzilishlar qishloq bolalarining raqamli ta'limdan samarali foydalanishiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Bundan tashqari, qishloq oilalarida kompyuter va planshet kabi zamonaviy texnik vositalar bilan ta'minlanish darajasi shahar hududlariga nisbatan pastdir. Ko'p hollarda birgina smartfon bir nechta oila a'zolari tomonidan foydalaniladi, bu esa bolalarning mustaqil va tizimli o'qish imkoniyatlarini cheklaydi. Natijada qishloq bolalarining internetdan foydalanishi ko'proq ko'ngilochar maqsadlar bilan cheklanib, ta'limiy yo'nalish yetarli darajada rivojlanmayapti.

2. Raqamli savodxonlik va pedagogik omillarning ahamiyati

Qishloq bolalarining internetdan samarali foydalanishi bevosita ularning raqamli savodxonlik darajasi bilan bog'liqdir. Raqamli savodxonlik nafaqat internetdan foydalanish texnik ko'nikmalarini, balki axborotni tanqidiy tahlil qilish, ishonchli manbalarni aniqlash, onlayn xavfsizlik qoidalariga rioya etish kabi kompetensiyalarni ham o'z ichiga oladi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, qishloq maktablarida bu ko'nikmalarni shakllantirishga yetarlicha e'tibor qaratilmayapti. Pedagogik omillar ham muhim ahamiyat kasb etadi. O'qituvchilarning raqamli texnologiyalarni o'quv jarayoniga integratsiya qilish bo'yicha bilim va ko'nikmalari yetarli bo'lmaganda, internet imkoniyatlari ta'lim jarayonida to'liq namoyon bo'lmaydi. Ayniqsa, qishloq maktablarida faoliyat yuritayotgan pedagoglar uchun raqamli pedagogika, masofaviy ta'lim platformalaridan foydalanish va interaktiv metodlarni qo'llash bo'yicha malaka oshirish kurslariga ehtiyoj yuqori.

3. Internetdan ta'limiy maqsadlarda foydalanish imkoniyatlari

Internet qishloq bolalari uchun keng ta'limiy imkoniyatlar yaratadi. Elektron darsliklar, onlayn kutubxonalar, video darslar, virtual laboratoriyalar va ta'lim platformalari o'quvchilarning bilim doirasini kengaytirish, mustaqil ta'lim olish ko'nikmalarini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Ayniqsa, fanlarni chuqur o'rganishda internet resurslaridan foydalanish qishloq bolalari uchun qo'shimcha imkoniyat bo'lib xizmat qiladi. Shuningdek, masofaviy ta'lim shakllari qishloq

hududlarida malakali pedagoglar yetishmasligi muammosini qisman bartaraf etishga yordam beradi. Onlayn darslar va vebinarlar orqali o'quvchilar respublika va hatto xalqaro darajadagi ta'lim resurslaridan foydalanish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Bu esa ularning bilim saviyasini oshirish va raqobatbardoshligini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

4. Qishloq bolalari uchun internetdan samarali foydalanishni oshirish mexanizmlari

Qishloq bolalarining internetdan samarali foydalanish imkoniyatlarini oshirish uchun kompleks va tizimli yondashuv talab etiladi. Avvalo, qishloq hududlarida internet infratuzilmasini rivojlantirish, tezkor va barqaror aloqa tarmoqlarini joriy etish zarur. Maktablar, axborot-resurs markazlari va mahalla markazlarida bepul yoki arzon internet zonalarini tashkil etish bu borada muhim qadam hisoblanadi.

Ikkinchidan, o'quvchilarni zamonaviy texnik vositalar bilan ta'minlash masalasiga e'tibor qaratish lozim. Maktablarda kompyuter sinflarini modernizatsiya qilish, mobil raqamli sinflarni tashkil etish va ijtimoiy qo'llab-quvvatlash mexanizmlari orqali kam ta'minlangan oilalarning farzandlariga texnik yordam ko'rsatish samarali natija beradi.

Uchinchidan, o'qituvchilar va o'quvchilar uchun raqamli savodxonlikni oshirishga qaratilgan treninglar, seminarlar va amaliy mashg'ulotlarni tizimli ravishda tashkil etish zarur. Bu jarayonda ota-onalarni ham jalb etish, ularning farzandlari internetdan foydalanishini nazorat qilish va to'g'ri yo'naltirish bo'yicha tushuntirish ishlarini olib borish muhim ahamiyatga ega.

5. Internetdan foydalanishda xavfsizlik va tarbiyaviy jihatlar

Qishloq bolalarining internetdan samarali foydalanishida onlayn xavfsizlik masalalari alohida e'tibor talab etadi. Internet tarmog'ida zararli axborotlar, kiberbulling, firibgarlik va salbiy kontentlar mavjud bo'lib, ulardan himoyalaniş uchun bolalarda axborot madaniyatini shakllantirish zarur. Shu sababli maktablarda internetdan xavfsiz foydalanish bo'yicha maxsus darslar va tarbiyaviy tadbirlarni tashkil etish muhim hisoblanadi. Shuningdek, internetdan

foydalanish jarayonida milliy va umuminsoniy qadriyatlarni targ'ib etish, bolalarning ma'naviy-axloqiy tarbiyasiga salbiy ta'sir ko'rsatadigan omillarni kamaytirish muhim vazifa hisoblanadi. Internet imkoniyatlaridan oqilona foydalanish qishloq bolalarining shaxs sifatida har tomonlama rivojlanishiga xizmat qilishi lozim.

XULOSA

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, qishloq hududlarida yashovchi bolalarning internetdan samarali foydalanish imkoniyatlari bir qator obyektiv va subyektiv omillar bilan cheklanmoqda. Xususan, internet infratuzilmasining yetarli darajada rivojlanmaganligi, texnik vositalar (kompyuter, planshet, smartfon) bilan ta'minlanish darajasining pastligi, elektr ta'minotidagi uzilishlar hamda raqamli savodxonlik ko'nikmalarining yetarli emasligi mazkur muammoning asosiy sabablaridan hisoblanadi. Bu holat ta'lim sifati va teng imkoniyatlar tamoyiliga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda.

Tahlillar shuni tasdiqlaydiki, internetdan samarali foydalanish nafaqat texnik imkoniyatlarga, balki pedagogik va ijtimoiy omillarga ham bevosita bog'liqdir. O'qituvchilarning raqamli kompetensiyasi, ota-onalarning farzandlari internet faoliyatiga nisbatan ongli munosabati, shuningdek, ta'lim jarayonida sifatli va mahalliyashtirilgan raqamli kontentdan foydalanish darajasi bolalarning bilim olish jarayoniga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Ayniqsa, qishloq maktablarida raqamli texnologiyalarni o'quv jarayoniga tizimli joriy etish masalasi dolzarb bo'lib qolmoqda. Tadqiqot doirasida taklif etilgan choralar — qishloq maktablarini barqaror internet bilan ta'minlash, mobil raqamli sinflar tashkil etish, o'qituvchilar uchun malaka oshirish dasturlarini kengaytirish hamda o'quvchilarda raqamli savodxonlik va onlayn xavfsizlik ko'nikmalarini shakllantirish — mazkur muammoni bartaraf etishda samarali mexanizmlar sifatida baholanadi. Shu bilan birga, davlat, ta'lim muassasalari va mahalliy hamjamiyatlar o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish internetdan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, qishloq bolalarining internetdan samarali

foydalanish imkoniyatlarini oshirish ta'limda tenglikni ta'minlash, zamonaviy bilim va ko'nikmalarni shakllantirish hamda raqamli jamiyat talablariga mos barkamol shaxsni tarbiyalashning muhim sharti hisoblanadi. Ushbu yo'nalishda amalga oshiriladigan kompleks va tizimli chora-tadbirlar qishloq hududlarida ta'lim sifatini oshirishga, ijtimoiy tengsizlikni kamaytirishga hamda bolalarning kelajakdagi raqobatbardoshligini ta'minlashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. UNICEF — Childhood in a Digital World (2025).
2. World Bank — Digital Progress and Trends Report / Edutech resources.
3. UNICEF data — Children and young people internet access at home (COVID19 data summary).
4. Uzbekistan — Eduten Piloting Implementation Report (UNICEF / Eduten, 2025).
5. World Bank / case reports on assistive/edtech at scale.
6. Reports on teacher development and rural digital literacy (relevant articles / journals).
7. UNICEF — Children's Rights in the Digital Age (policy and safety).